

Κοινή Δράση Συμβουλίου της Ευρώπης και Ευρωπαϊκής Ένωσης
“Ευρωπαϊκές Ημέρες Πολιτιστικής Κληρονομιάς 2024 – Ανιχνεύοντας
Διαδρομές, Δίκτυα και Δεσμούς στην Πολιτιστική Κληρονομιά”,
Αντάμωμα Σχολείων και Πολιτισμών, 1^ο ΓΕΛ Δράμας-3^ο ΓΕΛ Δράμας-
ΓΕΛ Κάτω Νευροκοπίου
Αρχαιολογικό Μουσείο Δράμας, 27 Σεπτεμβρίου 2024

Αξιότιμοι κύριοι, αξιότιμες κυρίες, αγαπητοί συμμαθητές,

σας καλωσορίζουμε στο αφιέρωμα που οργανώσαμε σε συνεργασία με το Αρχαιολογικό Μουσείο Δράμας στο πλαίσιο κοινής δράσης του Συμβουλίου της Ευρώπης και της Ευρωπαϊκής Ένωσης για “Ευρωπαϊκές Ημέρες Πολιτιστικής Κληρονομιάς». Στόχος του κοινού Πανευρωπαϊκού θέματος εορτασμού με τίτλο **Ανιχνεύοντας Διαδρομές, Δίκτυα και Δεσμούς στην Πολιτιστική Κληρονομιά** είναι η ευαισθητοποίηση του κοινού για την ανάγκη προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Μετά από πρόσκληση της Διεύθυνσης Αρχαιολογικών Μουσείων, Εκθέσεων και Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων του Υπουργείου Πολιτισμού, τρία σχολεία του νομού μας, το 1^ο Γενικό Λύκειο, το 3^ο Γενικό Λύκειο και το Γενικό Λύκειο Κάτω Νευροκοπίου, αποφασίσαμε να παρουσιάσουμε το αποτέλεσμα της κοινής δράσης μας, που εκπονήθηκε την προηγούμενη σχολική χρονιά και που ουσιαστικά θα ολοκληρωθεί τον Νοέμβριο της τρέχουσας σχολικής χρονιάς. Είμαστε βέβαιοι ότι αυτό το πρόγραμμα ανταποκρίνεται στον σκοπό του εορτασμού, που όπως η ίδια η προκήρυξη ορίζει είναι «να μελετηθούν συνδέσεις και δεσμοί, δηλαδή ιδέες, αξίες και πρακτικές που γεννήθηκαν και σφυρηλατήθηκαν μέσα από την ανάγκη των ανθρώπων για τη δημιουργία δικτύων και δεσμών στο παρελθόν, πολλοί από τους οποίους μπορεί να υφίστανται ακόμα και σήμερα (θρησκεία, αθλητικοί αγώνες κ.ά.) και έτσι να τονίσουμε τη σημασία της ποικιλομορφίας ως μέσου για την κοινωνική συνοχή και την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων».

Κυρίες και κύριοι, αγαπητοί συμμαθητές,

μετά την Μικρασιατική καταστροφή του 1922 ακολούθησε η επώδυνη Ανταλλαγή πληθυσμών και η υποχρεωτική εγκατάλειψη πατρίδων. Ομάδες Ελλήνων προσφύγων από την Ανατολική Θράκη, την Ανατολική Ρωμυλία, τη Μικρά Ασία και τον Πόντο, μετά από περιπλανήσεις στον ελλαδικό χώρο, φτάνουν καθημαγμένοι και εγκαθίστανται στην, αρχικά, επιφυλακτική αλλά, στη συνέχεια, φιλόξενη λεκάνη του νομού Δράμας.

Άλλοι απ' αυτούς εγκαθίστανται στα πεδινά, άλλοι στα ορεινά και δασώδη μέρη, είτε γιατί εκεί τους επιτάσσεται να ζήσουν, είτε επειδή τους θυμίζουν τις πατρίδες που άφησαν πίσω τους. Πολλοί, φτάνουν ως το λεκανοπέδιο του Κάτω Νευροκοπίου και ενισχύουν το ελληνικό στοιχείο στην **Εξοχή**, στο **Χρυσοκέφαλο**, στα **Λευκόγεια**, στους **Ποταμούς** και στο **ίδιο το Νευροκόπι**.

Στην πόλη της Δράμας οι πρόσφυγες από την Ανατολική Θράκη κατοίκησαν κυρίως στην περιοχή βόρεια και νότια του 3^{ου} Λυκείου με την ονομασία **Ορτακινά** και **Στενήμαχο**. Οι ονομασίες των οδών τους το μαρτυρούν: **Αγχιάλου**, **Χρυσοβέργη**, **Στενημάχου**, **Σαράντα Εκκλησιών**, **Αδριανουπόλεως**, **Ραιδεστού**.

Κοντά τους και οι πρόσφυγες από τη Μικρά Ασία: **Προύσης**, **Σμύρνης**, **Καλλιπόλεως**, **Καππαδοκίας**, **Σαγγαρίου**.

Οι πρόσφυγες από τον Πόντο κατοίκησαν νότια και δυτικά του 1^{ου} Λυκείου, στην **Νέα Αμισό**, στην περιοχή κατά μήκος της οδού **Ιουστινιανού**, όπου χτίστηκαν τα **Προσφυγικά**, στην περιοχή που ξεκινά από την οδό **Ευξείνου Πόντου** και φτάνει ως το τέλος της **Νέας Κρώμνης**.

Μαζί τους έφεραν ό,τι πολύτιμο μπορούσαν να μεταφέρουν. Κειμήλια του ναού των Αγίων Δώδεκα Αποστόλων της Αδριανούπολης μεταφέρθηκαν από τους Θρακιώτες πρόσφυγες, οι οποίοι έκτισαν τον Ναό των Αγίων Δώδεκα Αποστόλων Δράμας σε ανάμνηση του ομώνυμου ναού της πατρίδας τους. Οι Μικρασιάτες από το Ικόνιο μετέφεραν το ιερό λείψανο της Αγίας Θέκλας, το οποίο φυλάσσεται στον Ιερό Ναό Αγίων Ανάργυρων Δράμας και πολλά άλλα.

Η εικόνα του Ιησού Χριστού ήρθε από τη Νικομήδεια με τους πρόσφυγες του 1922, ενώ αυτή η Αγία Γραφή που έφεραν μαζί τους απ' τις αλησμόνητες πατρίδες είναι γραμμένη στην τουρκική, αλλά με ελληνικά γράμματα.

Άλλοι έφεραν πιο προσωπικά αντικείμενα, όπως για παράδειγμα στέφανα και βέρες, δεσμά υπόσχεσης κοινής ζωής και αγώνα **στα εύκολα** και **στα δύσκολα**. Και για τους Έλληνες πρόσφυγες τα χρόνια που ακολούθησαν ήταν ανυπολόγιστα δύσκολα.

Κυρίως, όμως, στις νέες εστίες έφεραν και κατέθεσαν με **κάθε σεβασμό** αυτό που δεν ήθελαν να σβήσει: **τον πολιτισμό τους**.

Αυτό τον πολιτισμό, αυτό το πανδαιμόνιο διαφορετικών χρωμάτων, αρωμάτων, ήχων το καταγράφει ανάγλυφα στο άρθρο του με τίτλο «Χαμένες Συγχορδίες» ο δραμινός ποιητής Κυριάκος Συφιλτζόγλου και αυτός προσφυγικής καταγωγής. Τον ευχαριστούμε, που μας επέτρεψε να διαβάσουμε ένα απόσπασμα.

Μετά την ανταλλαγή του '22, έφυγαν οι Μουσουλμάνοι και ήρθαν οι πρόσφυγες. Σταδιακά κατέφθναν ορεσίβιοι Πόντιοι και άλλοι της Μαύρης Θάλασσας, βαριά ποντιακά και λίγα τουρκόφωνα, Καρσλήδες και Μπάφραληδες, Σανταίοι και Αργυροπολίτες, Αμισιώτες και Πουλαχτσήδες -ζόρικοι άνθρωποι, αναγκεμένοι.

Ήρθαν και από την ανατολική Θράκη, τα Δαρδανέλλια, τη Ραιδεστό, την Αδριανούπολη -αυτοί ήρθαν με τα κάρρα τους - κουβάλησαν και κάτι, άξιοι κι οργανωμένοι .

Τελευταίοι, μαύροι και καταϊδρωμένοι ήρθαν από την Καππαδοκία, Ανταναλήδες, Φαρασιώτες, Καραμανλήδες. Αυτοί μιλούσαν βαριά χωριάτικα τούρκικα, κάπως άγριοι και μερακλήδες.

Κάπως έτσι, λοιπόν, ανακατεύτηκε η τράπουλα, κάπως έτσι άρχισε να ανδρώνεται η μεσοπολεμική Δράμα. Πολλές γλώσσες, ιδιώματα, διαφορετικά χρώματα, μυρουδιές, φαγητά, συνήθειες, ήθη, τελετουργικά, γιορτές, πανηγύρια. Ένας υπέροχος αχταρμάς, εξωστρεφής, πλέον πιο «μάγκικος» και μαγικός. Με λίγα λόγια, στη Δράμα υπήρχε μια ποικιλομορφία, μια ζωντανία ήχων, γλωσσών, εθίμων, μυρουδιών, ένα χωνευτήριο εντελώς διαφορετικών ανθρώπων που μάλωναν, αγκαλιάζονταν, γλεντούσαν -συζούσαν.

Από την παραπάνω Δράμα δεν έχει μείνει τίποτα, όλες αυτές οι διαφορετικές «εξάψεις» έσβησαν οριστικά...

Σήμερα όλα είναι ομοιόμορφα, αφομοιωμένα, από τις ατάκες μέχρι το ντύσιμο και από τα καφέ μέχρι τα χλιαρά γούστα. Πολυκατοικίες, κοινοτικά προγράμματα, ΕΣΠΑ, αλυσίδες καταστημάτων, Όμιλοι, γραφεία αγοράς Χρυσού. Νεοέλληνες με τζάμπα μαγκιά ...

Κι όμως, σε πείσμα των καιρών αυτές τις διαφορετικές «εξάψεις» πριν σβήσουν οριστικά εμείς τις προσεγγίσαμε. **Εμείς**

το 1^ο Γενικό Λύκειο Δράμας,

το 3^ο Γενικό Λύκειο Δράμας και

το Γενικό Λύκειο Κάτω Νευροκοπίου

Αυτόν τον πολιτισμό που φέρουν οι διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες της Δράμας θα σας παρουσιάσουμε, όπως φανερώνεται στις πιο ζωντανές εκφάνσεις του: τον Λόγο άρρηκτα δεμένο με τη Μουσική και τον Χορό.

1. Θα ξεκινήσουμε με ένα **Τραγούδι** από μαθητές του Γενικού Λυκείου Κάτω Νευροκοπίου με τίτλο **«1900»**: μια θλιβερή ιστορική πραγματικότητα, την αιχμαλωσία Ελλήνων της περιοχής του Παγονερίου και τη μεταφορά τους με τρένα στη Βουλγαρία, για να δουλέψουν ως «ντουρντουβάκια». Το τραγούδι έφερε στο χωριό κρυμμένο μέσα στο κούφιο μπαστούνι του ο αιχμάλωτος Παγονερίτης Θεόδωρος Τσελεπής.

Θα συνεχίσουμε με τέσσερις χορούς από τον Πόντο, τους οποίους θα χορέψουν και τα τρία σχολεία μαζί.

Ομάλ- Ούτσαϊ - Σαμσών: είναι χοροί της περιοχής της Κερασούντας, της Νικόπολης και Σαμψούντας (Αμισού).

Λάχανα: Κυκλικός χορός που χορεύεται από άνδρες και γυναίκες. Πήρε την ονομασία του από τ' ομώνυμο δημοτικό τραγούδι. Είναι χορός του αγροτικού βίου.

Ακολουθεί το Τικ: ο πλέον διαδομένος **χορός** στον Πόντο. Η ονομασία του προέρχεται από το τουρκικό «ντικ», που σημαίνει όρθιο, ολόρθο, που δείχνει τη στάση του σώματος του χορευτή.

Το πρώτο μέρος του κοινού προγράμματος θα κλείσει με τον χορό **Τρυγόνα**. Οι κινήσεις του χορού παρουσιάζουν την κίνηση της **κρυμμένης** τρυγόνας ανάμεσα σε θάμνους και ξερόκλαδα.

2. Συνεχίζουμε με τους Χορούς, που θα παρουσιάσει **κάθε σχολείο ξεχωριστά**. Ξεκινά το 3^ο Γενικό Λύκειο Δράμας με χορούς από τη **Μικρασία**. Πρώτος χορός το **Σκερτσοπεταχτό**: το τραγούδι προϋπήρχε ως παραδοσιακό της Μικρασίας με αστικό ύφος από τα βορειοδυτικά παράλια της Μ. Ασίας. Η λέξη σκερτσοπεταχτό προέρχεται από το ιταλικό σκέρτσο, που σημαίνει νάζι.

Δεύτερος χορός: **«Ροδοδάχτυλος αυγή μου»**. Τραγουδιόταν κατά κύριο λόγο στην Ερυθραία, στην περιοχή της Σμύρνης.

Το 3^ο Λύκειο κλείνει με τον χορό **«Τέσσερα μάτια δυο καρδιές»**. Ο χορός προέρχεται από την Αρτάκη της Κυζίκου στην Προποντίδα. Η Αρτάκη ήταν αποικία

των αρχαίων Μηλισίων. Το τραγούδι, τραγουδιόταν κατά κύριο λόγο την περίοδο του Πάσχα.

3. Ακολουθεί το Λύκειο Κάτω Νευροκοπίου. Θα ξεκινήσει με το δεύτερο τραγούδι, «**Κοίτα με γλυκιά μου αγάπη**»: Το τραγούδι είναι ο διάλογος ενός ζευγαριού, στον οποίο ο άντρας είναι Βούλγαρος και η γυναίκα Ελληνίδα. Ο άντρας θα πάει να κατακτήσει τη Θεσσαλονίκη και ζητά από τη γυναίκα του να του πει τι θέλει να της φέρει. Εκείνη του απαντά ότι επιθυμεί να της φέρει **φαρμάκι**.

Η ομάδα του Κάτω Νευροκοπίου θα χορέψει τρεις χορούς. Πρώτος «**Σ' αυτό το σπίτι το ψηλό-Ράμνα ή Λέκκα**»: "Ράμνα" σημαίνει "από τους ώμους", που τον συναντάμε σ' όλα τα χωριά της Δράμας και σε όλη τη Μακεδονία.

«**Να δεις γιαγιά τον εγγονό**»: Μακεδονικό παραδοσιακό από το χωριό "Καλή Βρύση". Τα λόγια αποτελούν ύμνο και ταυτόχρονα θρήνο προς τιμήν του Βωλακιώτη Μακεδονομάχου Άρμεν Κούπτσιου. Η θυσία του συγκλόνισε τη Δράμα και όλη την Μακεδονία.

«**Κωνσταντίνος**»: κλασικός ρυθμός συρτού, ο οποίος χορεύεται σε όλη την Ελλάδα. Το τραγούδι που τον συνοδεύει είναι η μόνη παραλογή, στην οποία παρουσιάζεται Ελληνίδα μάνα να αυτομολεί για ερωτικούς λόγους στην τουρκική πλευρά και να απαιτεί από τον Τούρκο εραστή της να σκοτώσει το παιδί της, για να μην την προδώσει στον Έλληνα άντρα της.

4. Το 1ο Λύκειο θα χορέψει χορούς από την Ανατολική και Δυτική Θράκη: Πρώτα τον «Χασάπικο» ή χασαπιά: Πήρε την ονομασία του από τη συντεχνία των Ελλήνων χασάπηδων την εποχή του Βυζαντίου, ενώ η αντίστοιχη ελληνική ονομασία ήταν «μακελάρικος».

Μπαϊντούσκα: κυκλικός χορός που απαντάται στη Θράκη, στη Μακεδονία και σε άλλα μέρη της νότιας Βαλκανικής. Είναι συμβολικός χορός. Κατά την πιθανότερη εκδοχή με τους βηματισμούς της αναπαριστά τακτική της μάχης.

«**Ζωναράδικος**», χορός από την Ανατολική Ρωμυλία. Οι χορευτές κρατιούνται ο ένας από το ζωνάρι του άλλου.

«**Συρτός συγκαθιστός**», χορός του γάμου. Λέγεται «συγκαθιστός», επειδή οι χορευτές «συγκαθίζουν», δηλαδή λυγίζουν ελαφρά το γόνατο, μια του δεξιού και μια του αριστερού ποδιού.

Η μελέτη της πολιτιστικής ταυτότητας του τόπου μας μάς βοήθησε να περάσουμε από την κουλτούρα της ΑΤΟΜΙΚΟΤΗΤΑΣ στον πολιτισμό της ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΤΗΤΑΣ. Από το ΕΓΩ στο ΕΜΕΙΣ, όπως απαίτησε ο Μακρυγιάννης σε μια άλλη σημαντική στιγμή για τους Έλληνες. Η ζύμωση των τριών σχολείων και η περιδιάβαση στα **πολλά** και **διαφορετικά** πολιτιστικά πρόσωπα της Δράμας έχει ήδη αποδώσει καρπούς.

Έχει, κατ' αρχάς, αναπτύξει μέσα μας την αγάπη και τον συνειδητό σεβασμό σε όλους, όσοι κατάφεραν είτε ερχόμενοι από μακριά, είτε κατοικώντας εδώ ανάμεσα σε αλλοεθνείς, να διατηρήσουν την ταυτότητά τους σεβόμενοι ταυτόχρονα την ταυτότητα των άλλων.

Επιπλέον, καλλιεργήθηκαν μεταξύ μας σχέσεις αλληλοσεβασμού, κατανόησης του **Άλλου**. Αυτά οδηγούν στην κουλτούρα της ομαλής συμβίωσης και συγχρωτισμού διαφορετικών ανθρώπων, διαφορετικών πολιτισμών. Και είναι υποχρέωση του σχολείου να διδάσκει διαχρονικές, αναλλοίωτες αξίες.

5. Θα κλείσουμε με δύο χορούς από τον Πόντο. Θα χορέψουμε και τα τρία σχολεία. Ο πρώτος χορός λέγεται Λέτση -Λετσίνα. **Λέτση**: κυκλικός, ομαδικός χορός της περιοχής του Αντικαυκάσου. **Λετσίνα**: κυκλικός πολεμικός χορός, που χορευόταν σε περιοχές του Ανατολικού Πόντου και του Κάρς. Τ' όνομά του προέρχεται από τ' όνομα ενός αρπακτικού πουλιού, είδος γερακιού, το λετσίν.

Και τελευταίος χορός το **Κότσαρι**, ένας από τους γνωστότερους ποντιακούς χορούς. Το όνομα του προέρχεται από τον τρόπο που χορεύεται, τα δύο κουτσά βήματα (κοτσά). Οι χορευτές πιάνονται από τους ώμους σε κύκλο ή ημικύκλιο. Ο χορός Κότσαρι παραδοσιακά ήταν αντρικός χορός.